

PAULA
NIVUKOSKI
KERRAN
VALO
KATOAA

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Kirjailija kiittää tuesta Etelä-Pohjanmaan kulttuurirahastoa.

© Paula Nivukoski ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-41117-8

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

Tämä on alku jollekin kauniille, kuten kuolemalle.

Ensimmäisille riveille kirjoitettiin aina haparoivin sanoin. Oli varottava sotkemasta mustetta, ajatuksiaan. Oli suojeltava sanojaan surulta, annettava valon tihkua paperille, kaikkien kauniiden hetkien. Ja sitten kuolema piirtyi paperille varoittamatta. Tahriintui kämmensyrjään. Kerttu yritti ajatella kukkien kuolemaa, terälehtien hidasta kuivumista paperinohuiksi, irtoamista, leijumista hitaasti lattiaan.

Kuolema oli naulittu puiseen arkkuun, laskettu siunattuun maahan. Kirjoitettu valkeaan ristiin.

Hyvä neiti Koskiluhta,

saanko Kertuksi kutsua? Täällä kirjoottaa harmaitten joukosta ihan tavallinen sotamies, stm. Korpi, Johannes. Syntyyn omalla kylällä 18.10.1921. Ja Luojan armosta vielä elos.

Ehkä muistat mun laskiaismäestä, Lauroolan kylältä: Johannes, joku sanoo Jussiksikin. Velipoijaltas luvan kysyyn ja se lupas, jotta saisin kirjottaa sulle preivin tai kaksi, jos vastatakin mielit.

Kaikki on tuntematoonta ja rajan takana niin valtava vieras, jotta väkisinki sitä miettii, josko susta jotakin tuttua sais. Muistan sun naurun ja iloiset letit molemmin pualin nättiä naamaa.

Tämän verran uskallan sua ajatella.

*Matkalla vieraisiin mettiin kirjoottaa
stm. Johannes Korpi*

*J.K. Osoote on kuoren kulmas, pikkuusen jo orotan kirjettä sulta.
Jo ajatuski lämmittääs.*

I

Heinäkuu 1941

Toivo on kuollut.

Herään hikisenä olkipatjalta, yöpaidan rypyt toistuvat nihkeällä iholla. On keskiyö, kirkas kuin päivä ja minusta tuntuu, että öistä livennyt pimeys on asettunut sydämeeni. Hiukset ovat kiertyneet kaulan ympäri, ajatukset tiukaksi kipeäksi mytyksi.

Toivo on kuollut, olen aivan varma siitä.

Toivo tai Taisto, vaikka montakaan päivää ei ole kulunut siitä, kun veljet heittivät reput selkäänsä ja lähtivät Koskiluhdalta. Toivo kääntyi vielä veräjältä ja virnisti. Heilautti kättään, eikä sanonut enää mitään.

Miten voi omat veljensä lähettää sotaan?

Kuolemaan. Toivo oli vielä äsken pikkupoika aitan portailla. Puukko oli iso sen pieneen käteen, koivulastut putoilivat paljaille varpaille. Jotakin sillä oli aina tekeillä. Taisto juoksi äidin perässä, tarrasi pienillä sormillaan liehuvaan helmaan.

Toivo on kuollut. Minussa värisevä elämä puristuu tiukkaan myttyyn, jonnekin syvälle sydämen taakse. Pelko hulahtaa tummana lävitseni, se on pakko ravistaa pois.

Tuijotan kamarin kattoa, kunnes tulee aamu. Riisun hikinuhruisen yömekon ja pukeudun arkitanttuun. Letitän tukkaani, kun Matti ilmestyy pörröisenä ovensuuhun ja sanoo:

– Tuu puurolle.

Sitten se näyttää siltä, että kysyy taas, *koska isoot poiijat tuloo kotia* ja minun on pakko sanoa sille, että *kyllä ne kohta tuloo*, ja yrittää uskoa itsekin.

Äitee lappaa puuroa lautasille. Pöydän ääressä kaksi tyhjää paikkaa. Mumma istuu järkähtämättä keskellä penkkiä, eikä liikahta lähemmäs Anteroa, vaikka tilaa olisi.

Aamupuuro, kiireessä nielaistu leivänpala. Arkitantun taskuun hui-
taistu uni. Hiusrajaan piiloutuva pelko. Kuistin portailla sidon hui-
vin hiusteni suojaksi.

Heinäpellon laidalla äiti jakaa työt. Ailille ja mummalle heinä-
harava, minä saan niittää viikatteella pientareet. Antero ohjastaa
Pilkkuu, niitokone etenee vakaasti ja varmasti kuin armeija, kaataa
tuoretta tuoksuva heinää kuin –.

Antero taputtaa Pilkkuu kylkeen. Mumma kulkee meidän peräs-
sä, haravoi heiniä jäljiltämme. Ei sen lonkka enää kestä työtä, mut-
tei se malta kotiinkaan jäädä. *Kumminki teiltä muutama korsi jää
huamaamata*. Pikku Matti telmuu mumman helmoissa, karkaa
sitten leikkeihinsä huutomatkan päähän.

Heinän ja auringon tuoksu liimautuu iholle. Hevosen tasai-
set askeleet pitkin pellon selkää rauhoittavat kimpoilevan mie-
len. Hitaasti kädet löytävät taas työlle rytmin. Pellon pää on iltaa
lähempänä, eikä hetkeen ole muuta kuin työ. Viikate heilahtaa
sivulle, iskeytyy heinään ja sivaltaa kaikki ajatukset poikki.

Keskipäivällä pidetään evästäuko riihen varjossa. Suolainen voi
on sulanut leivän päälle. Nojaan selkäni seinään, suljen hetkeksi sil-
mäni. Ja silloin ajatus käy pitelemättömänä ylitseni. Entä jos huo-
mista ei kaikille tulekaan. Entä jos veljet... Tai Johannes...

Kädet alkavat vapista. Mumma kaataa lisää piimää minun kup-
piini, vaikken ole edellistikään ehtinyt.

– Pakko sun on juara, ettet kuukahra siihe.

Juon kiltisti kulauksen, vaikka pelottaa niin paljon, ettei pii-
mäkään maistu oikein miltään. Mumma tuijottaa minua, kunnes
kuppi on tyhjä, taputtaa olalle. *Kyllä se siitä*. Sitten piimäpullo pii-
lotetaan taas liinan alle, kupit kerätään koriin.

Aurinko kimottaa suoraan silmiin, pyyhin hikeä ja heinäpölyä otsalta. Aivan tavallinen päivä kuoleman varjossa.

Kenellekään ei voi sanoa, miten paljon pelkää. Suomi on taas sodassa eikä kukaan saa pelätä. Äiti puhuisi lohtua liiaksi, enkä uskoisi. Mumma ei katsoisi kohti. Jos Toivo olisi täällä, se ymmärtäisi, miten paljon pelkään sen kuolevan. Miten paljon pelkään, että joku taas lähtee, niin kuin isä silloin lähti. *Heikää ny, syäkää puurua nii kasvatta*, se sanoi ja astui junaan, katosi jonnekin kauas. Isä käveli laskusiltaa amerikanlaivaan ja oli poissa.

Kunpa pojat olisivat vielä kotona. Taisto nakkaisi villasukalla ja nauraisi. Sanoisi, että sun pitää ny lähtiä pellolle, *et sä kerkiä kualemattomia suremahan*. Ja jos heinättöissä askel hidastuisi, se nauraisi, että anna hevoosen murehtia, sillon isoo pää.

Heinäpellon loputtomuus tuo lohtua. Uupumus pehmentää ajatukset. Heinää on kuivattavaksi niin paljon, että tuntuu kuin aika ei kuluisi ollenkaan.

Saunan jälkeen on pakko avata taas piironginlaatikko ja ottaa Johanneksen kirje esille, paperi rapisee suloisesti. Johannes on ajatellut minua, kuvitellut jo ihanaksi. Se on jutellut Toivonkin kanssa minusta. Ehkä ne ovat syöneet samaa leipää. Toivo on taittanut näkkileivästä palan ja antanut Johannekselle. Ehkä kaikki sittenkin on vielä hyvin. Huomenna lähetän Toivollekin kirjeen, kirjoitan jotakin iloista, laitan pakettiin vähän nisua ja kessuja jaettavaksi.

Istun seinänvieruspenkille ja nojaan otsani ikkunaan, annan ajan hidastua. Ikkunan takana Kyrönjoki virtaa levollisena kohti merta.

Luen Johanneksen kirjettä hitaasti, kirjain ja sana kerrallaan. Kuvittelen katsetta väkijoukon läpi, paperiin piirtyvää varjoa, lyijykynää Johanneksen kädessä.

Saanko Kertuksi kutsua?

tavallinen sotamies

josko susta jotakin tuttua sais

muistan sun naurun

Johannes on pidellyt paperia käsissään ja ajatellut minua. Luen kirjettä yhä uudelleen ja olen varma, ettei se ole viimeinen. On myöhäinen ilta eikä taivaalle syty yhtäkään tähteä. Taivas on aivan liian kevyt kantamaan sellaista valoa.

Kastan kynänkärjen mustepulloon, valutan pisaran pullonsuuta vasten. Kirjeenmittaiseksi hetkeksi koko maailma saa unohtua.

Hyvä sotamies Korpi,

*jännityksellä luin, kuka mulle mahtaa kirjoittaa.
Vai lupas Toivo siskonsa istumaan iltaa paperin äärellä,
lupas sanoja sulle. Ja minä mietin, että olikos sulla tumma tukka
vai olitko se hiljaane, joka katteli vähän syrjempää,
kun me Liisin kanssa laskettiin? Tai ebken mä ollenkaan muista.
Toivon kanssako te siälä leipää jaatte? Kaikkia sen tarinoota ei
kannata uskoa. Sillon pikkuuse kyröläästen lisää jutuus.*

Naurattaa kirjoittaa vieraalle miehelle. Tai ehkä se on vielä poika. Varovainen ajatuksissaan. Muistanhan minä sen. Oli vähän vilkuilut jo laskiaismäessä. Sillä oli hauskannäköinen lakki ja pikkuisen vino hymy. Vaikka en minä sitä oikein uskaltanut ajatella, kun ei sekään ihan katsonut kohti.

*Parhain terveisin
tai ehkä sittenkin
lämpöisin terveisin*

Ehkä niin olisi turvallista kirjoittaa. Niin kuin hyvälle ystävälle. Tunteettomalle rakkaalle. Punastelen kirjepaperi kädessäni. Nuolaisen kirjekuoren liimapintaa, silmäni painuvat kiinni. Ajatukset kutittavat.

Ehkä sotamies Korpi makoilee teltassa, kohentaa vaihtopaitaa pänsä alla, kuvittelee Kerttua. Suloiseltahan sellainen tuntuu.

Hetkeen en ajattele yhtäkään ajatusta, nojaan pääni taakse. Katselen oksankohtia kattolankuissa, eivät ne muodosta mitään kuvioita.

Vien kirjeen kaupalle ylihuomenna tai sitä seuraavana päivänä. Sotamies Korpi saa luvan odottaa hetken. Kaivata ja toivoa, että ehkä se Kerttu vastaa tai ehkei sittenkään. Ehkä sillä on joku toinen kirjekaveri jo. Ehkä kolmekin. Ei se heti ehtisi vastaamaan.

Juoksen kirjeen kaupalle heti aamulla. Pudotan kuoren nopeasti postiluukkuun. Ehkä Irma silti näki, luki yhdellä vilkaisulla kaikki sanani. Ajatuksenikin rivien väleissä. Sen katse sanoo, että jahas. *Että Koskiluhdan neiti on sotapojalle kirjoittanut.* Mutta minä en sano siihen mitään vaan keksin, että mumman puserosta on nappi kadonnut ja nyt pitäisi ostaa uusi. Irma nyökkää ja piilottaa hymynsä niin hyvin kuin saattaa.

– Minkäslaasta knappia Koskiluhdan vanhalle emännälle sais olla?

Irma nostaa pahvisen nappilaatikon tiskille ja me tuijotamme nappeja kuin pikkulikat. Kaupalla arki on aina muuttunut vähän kauniimmaksi. Kuudenvanhasta olen saanut juosta äidin asioilla, Irmalla oli aina jotakin ihmeellistä näytettävää.

Minä ostan muutamalla pennillä koko kaupan kauneimman napin. Pienen ja ihanan helmiäisnapin, jonka Irma sujauttaa paperipussin pohjalle. Ehkä sen voisi antaa Ailille syntymäpäivälahjaksi. Pitäisi vain kutoa siihen joku pusero alle.

Ajattelen kirjettä koko päivän. Miten pitkään sillä kestäisi matkata Suomen toiselle laidalle? Kolme päivää nyt ainakin. Pahimassa tapauksessa viikko. Yritän olla kirjoittamatta heti huomenna uudestaan.

Suojeluskuntatalon salissa seisoo vakavakasvoisten naisten rivi. *Rakkaat sisaret*, lottaosastonjohtaja aloittaa. Ja minä kuvittelen, että joku sanoisi *rakas Kerttu*.

Meidän kunniallinen velvollisuutemme. Minä ajattelen miehiä, joiden takia meidät on taas kutsuttu työhön. Ajattelen Toivoa ja Johannesta murtamassa leipää, Taistoa kuivattamassa jalkarättejään.

Me veisaamme yhdessä virren, tuntuu melkein pyhäältä käydä taas työhön isänmaan poikien puolesta. Jaetaan tehtävät, työvuorot. Koskiluhdan, Mäkisen ja Alakosken leivintuvissa ainakin mahduttaisiin leipomaan talkoilla. Vanikkaa olisi taas pakattavana laatikkokaupalla.

Lähtiessä Liisi tulee viereeni ja kysyy:

– Joko pojat on kirjoottanu?

Puna hiipii poskilleni ja soperran jotakin. Liisi katsoo minua hölmistyneenä ja sitten vasta tajuan, keitä poikia Liisi tarkoitti.

– Ei oo Toivosta kuulunu. Eihän siltä montaa preiviä erellisestä sorastakaa tullu.

Liisi katsoo minua jotenkin hassusti ja sanoo *niin justihii*.

Illalla lakaisen hellan edustan, kannan ylimääräisen syyllisen kla-peja, puuhaan huomisenkin edestä, jotta posti kulkisi vähän nopeammin.

Sitten taas hävettää helluuset ajatukset, Liisillekin olin vannonut, että ukkoa en ota. Lähtisin kaupunkiin, etsisin sieltä itselle oman työn ja kamarin. Mutta olisihan sekin somaa, jos olisi kaksi kamaria ja joku, jonka kanssa ne jakaa.

Heinäpellolla jalkani eivät oikein osu maahan. Aurinko paistaa kes-
kitaivaalta, ajatukseni harhailevat vieraisa metsissä. Johannes istuu
mättäällä, pyyhkii hikeä otsaltaan. Johannes katselee samaa taivasta,
haukkaa palan vanikkaa.

Minulla on kädessä heinäharava ja edessä pitkä pellonselkä.
Johanneksella...

Käteni puristuvat tiukemmin heinäharavan varteen.

Entä jos Johannes kuolee ennen kuin kirje ehtii perille?

Tummat pilvet vyöryvät rintaman ylle ja tulee yö, Johannes val-
voo juoksuhaudassa ja palelee. Johannes tuijottaa vihollista silmäs-
tä silmään tietämättä aikooko Koskiluhdan Kerttu sen kirjeeseen
koskaan vastata.

Pellon selkä venyy edessäni, äiti huutaa jotakin enkä minä kuu-
le. Kiristän tahtia, että työ loppuisi ennen kuin päivä. Kuvitte-
len Johanneksen kamiinan lämpöön, puolijoukkueteltan hämä-
rään. Johanneksen käteen kuvittelen lyhyen lyijykynän, enkä asetta
ollenkaan.

Varmasti kirje on jo kerennyt perille, ja Johannes kohta kirjoit-
taa *Rakas Kerttu*.

Äiti ehtii jo pellon päähän ja huutaa:

– Eikö se harava meinaa muistaa kuinka tytät teherähän.

Äiti muistaa unissaankin, muistaa niin väkevänä, ettei väsy, vaik-
ka kuume kohoaisi niin kuin viime kesänä. Äiti ei pysähdy iki-
nä. Minä katson pellolla sen selkää, navettapolulla kantapäitä. Äiti
ehtii aina ja ennen minua.

Tämä on äidin maata. Pelloilla äidin sana on laki. Se on vanha

sana. Paapan kuolinvuoteella sanoma. Äiteen sydämeen kätkeyty sana. Sana niin väkevä, ettei äiti luovuttanut, vaikka isä lähti, ei vaikka ne kylällä sanoo, että *myy ny, pääsisit pikkuusen helepom-malla*. Äiti on aina ensimmäisenä pellolla, lähtee vasta muiden jäl-keen ja silti se kerkeää keittää vellinkin. Minun kengässäni on pie-niä kiviä.

Kuistin portailla Antero kopauttaa enimmät heinät kengistään. *Kyl-lä sunki jalakas vielä kasvaa*, se sanoo, *mutta äitees saappaasihi ei tai-ra sopia ku Toivon jalaka*. Minä huokaan hiljaa ja toivon, että Ker-tullekin olisi joku paikka. Minun kokoiseni. Antero astuu ohitseni tupaan, minä jään hetkeksi porstuan hämärään.

Antero on tullut isännäksi taloon. Äidille mieheksi, vuosia sen jälkeen kun isä lähti eikä palannut. Odotuksenhiljaiset vuodet kuroutuivat umpeen, kaupalla äiti ei enää vilkaise kirjelokeroihin päin. Isä ei kirjoita meille, ei lähetä edes sanaa naapurin kirjeen mukana. Isällä on uusi elämä, ehkä sillä on perhekin siellä rapa-kon takana.

Ehkä jossakin on muitakin veljiä kuin Toivo ja Taisto ja pikkui-nen Matti. Ehkä jossakin on toinenkin sisar, yhtä kaunis kuin Aili. Olisivatko ne yhtä omia kuin nämä ovat? Antero on isä Ailille ja Matille. Minun isästäni on vain hiljaisuutta jäljellä. Piirongin pik-kulaatikon alle piilotettu valokuva.

Minä haluaisin kysyä isästä, mutta tiedän, ettei äidillä ole vas-tauksia. On etsittävä omia unelmia kysymättä keltään.

Kun ajattelen Johannesta, kuvitelmat kaupungin kivikaduista siroutuvat hiekkateiksi. Korkeat talot puistikoiden laidalla maala-taan punamullalla. Ja talojen väleihin levittyvät viljavat vainiot. Sii-hen punaiseen tupaan minä tahtoisin kumminkin komean kuistin. Niin ja naurisemaan tietysti heti aitan taa.

Sovitan Johannesta unelmaan. Pellon laidalle, juurikasvimaal-le, tuvan pitkän pöydän ääreen. Kamarin kapealle sivustavedettä-

välle. Siihen Johannes sopii oikein hyvin, minun viereeni. Rakennan kirjeestä paperisen talon, Johannes on jo kirjoittanut nimensä minun huoneisiini. Muutamista riveistä minä olen kuvitellut koko elämän.

Keksin minkä tahansa joutavan asian, jotta voisin poiketa taas kaupalle. Katsoa postilokerot ennen muita uteliaita. *Rintasokeria mummalle*. Muutama sana Irman kanssa.

– Soot nykyään niin palio kaikkia vailla, mumma sanoo, kun kysyn, että onko asioita.

– Pitääsköhän... äitee aloittaa, ja minä tartun sananpuolikkaaseen, vedän jo kenkiä jalkaani. *Kyllä mä jouran mennä*. Pihatiellä jalkani tuskin osuvat maahan. Äiti huikkaa asiansa ovenraosta.

Koskiluhdan lokerossa odottaa kaksi kirjettä, joista toisen pihlotan puseroni alle niin nopeasti, ettei Irmakaan ehkä ehdi nähdä.

Senni-tädin kirjeen annan äidille heti porstuassa, se uppoutuu kohta sisarensa sanoihin eikä huomaa levotonta katsettani.

Ojennan rintasokerin mummalle, se kurtistaa kulmiaan ja kysyy:

– Mitä sä näin pikkuusen vaan toit?

Vaikka se tietää kyllä kolmekin syytä.

Tuvassa äiti lukee ääneen Senni-tädin kirjettä. Aili juoksee äidin viereen, haluaa kuulla jokaisen sanan kaupungista.

Lämpimät terveiset teille täältä Vaasasta.

Paperin taitoksesta putoaa vaaleansininen silkkinauha. Aili poimii nauhan lattialta, tunnustelee sen yleistä sileyttä eikä kuuntele enää. Äiti jatkaa lukemista, odottaa uutisia. Jotakin tärkeää, jota ei vielä sanomalehteen ole ehditty painaa. Tai ehkä se toivoo jotakin kaunista, johon hetkeksi unohtua.

Vähän ennen kuin päivänvalo häviää, on pakko hellittää hetkeksi työstä. Kuljen puistikoita ennen pimeää, ennen iltavuoroa, joka saa jatkua aamuyöhön saakka. On niin paljon työtä.

Kuvittelen kaupungin kauniit talot, värisevät heijastukset ikkunnassa. Olisipa myöhäinen syksy ja kaikki maatyöt tehtynä, lupa lähteä kaupunkiin, painottomat askeleet katuja pitkin. Sitten todellisuus taas humauttaa minuun tummana ja painavana. *Sota.* Olisi muutakin puuhaa kuin matkustella huvinpäiten.

Mumma maiskauttaa suutaan. Odotan sen sanovan, että mitä sitä joutavia kuljeskelemaan. Eikö työssä saa liikettä tarpeeksi. Valmistelen jo sanojani. Eihän ompelijan työssä kerry askelia, ehkä kaivolle ja takaisin.

Eilen ehtoolla näin jotakin merkillistä. Ensimmäinen kuvittelin rotaksi, mutta pörheä häntä sillä oli. Se juoksi yli tien ja poikittain pitkin talon seinää. Tarrasi vuorilautoihin ja viipotti menemään. Pieni poikanen sillä oli suussaan, ne hävisivät räystäään alle ja sitten orava juoksi yksin takaisin. Kohta se jo palasi toinen poikanen mukanaan. Yksitellen se muutti koko pesueensa uuteen pesään!

Mumma huokaa raskaasti.

– Eikö mitää uutisia ollu?

Äiti lukee kirjeen loppuun, lukee riihikoneen rytmillä, pudottelee akanan toisensa jälkeen. Taittaa kirjeen takaisin kuoreensa. *Ei mitää uutisia.*

Illalla, kun mumma jo nukkuu, me lukisimme kirjeen uudestaan. Aili haaveilee kaupungin kahvihuoneesta, Sennin sanat avaaivat sille oven marsipaanitaivaaseen. Ja siihen tarinaan äiti taas eksyy, päivään, jolloin isä lähti Amerikkaan. Ja hetken mekin kuljimme

kaupungin katuja suuntaa vailla. Silloin kaikki oli vielä kevyttä ja mahdollista. Silloin me jo odotimme kirjettä isältä, odotimme viestiä merten takaa. Odotimme isän vielä palaavan kotiin. Ja ohimenevän iltpäivän ajan askeleet olivat keveät. Silloin me maistoimme ensi kerran marsipaania eikä mikään sen jälkeen maistunut yhtä makealta.

Livahdan kamariin avaamaan kirjekuorta, jossa on minun nimeni. *Kerttu Koskiluhta*. Tuntuu suloiselta ajatella Johannesta kirjoittamassa nimeäni. Ujutan paperiveitsen kuoren läpän alle, äidin ääni häviää hämärään.

Johanneksen sanat tulvivat kamariin.

Kerttu-kulta,

Niin se kirjoittaa! Kerttu-kulta! Ei kysy, että saako, kirjoittaa vain. *Kulta*. Sanoo yhdellä sanalla ihanaksi, noin vain, niin kuin omakseen jo! Minun sydämeni takoo niin kiivaasti ajatuksia vasten, etten kuulisi enää ainuttakaan järjen sanaa.

Jossakin kuvitelman laidalla häälly kaksi kalpeaa tyttöä. Liisi ja Kerttu vähän syrjässä muista. Pukkilansaaressa soi korkea kesäyö, toiset tanssivat koivujen katveessa, sekin poika, jonka piti minua hakea. Liisi tarttuu minua kädestä ja kuiskaa, mitä sitä miehiin luottamaan, lähtevät tai kuolevat. Ei sen kummempaa elämässä käy.

Sitten lempeä tuuli hajottaa Liisin sanat, ja minä ojennan meille sylillisen ruusuja tai punaisen omenan, ja kaikki saavat nähdä, miten suloista elo saattaa olla.

Luen Johanneksen kirjettä kuin värssyä tai rukousta. Niin että unessakin muistaisin jokaisen sanan.

Kun eilisiltana menin maata, olit Kerttu mun miäles ja kyllä mä makoosasti nukuun.

Vastaaan Johanneksen kirjeeseen heti. Vastaaan enkä ajattele, etteikö sen nyt hetki pitäisi antaa odottaa.

Kirjoitan enkä ajattele, sanat valuvat sydäimestä paperille. Päässä humisee ihanasti.

Jos Liisi nyt näkisi, miten poskeni punertuvat, se sanoisi jotakin terävää. Mutta en minä sille kerro enkä oikein itsellenikään. Kirjoitan vain lyhyesti, kuvittelen Johanneksen lukemaan kirjettä pieni hymy suupielessään. Kirje sujahtaisi pieluksen alle, sanat karkailisivat kaiuiksi vieraisiin metsiin, lämmöksi viilenevään iltaan.

Minä muistan sinua täällä, joka ilta muistan ja siunaan.

Vielä joku rivi, jotakin mitä odottaa, jotakin oikeaa, joka saattaisi kohta olla totta. Johannes saa kantaa lupausta rintataskussaan.

Ja kun sota kohta loppuu, tehdään pyöräretki Orisbergiin!

Taitan kirjeen nopeasti kuoreen, josko se ehtisi vielä saman päivän postiin. Juoksen kaupalle enkä ehdi miettiä, että millä asioilla. Askelten äänet peittyvät sanojen kahinaan. Irma hymyilee eikä kysy mitään, pyyhkii pölyä posliinikannuista, pyöräyttää kermanekkaa valoa vasten.

– Jotenki tua ny vaan synniltä tuntuu, mumma tuhahtaa, kun Antero käärii sätkiä tuvan pitkän pöydän äärellä. Antero nauraa, käärii kuivattua kessun lehteä ohuen paperin suojiin.

– Ei sunkaa Jumala syntiä pellollansa kasvattaasi.

Antero sujauttaa kessut pieneen rasiaan ja painaa pahvikannen kiinni.

– Soon niin, jotta sota on loppu ennen ku nämä tupakit on polteltu.

Myöhään illalla äiti ja Antero istuvat kuistin portailla. Antero poimii tulitikut rintataskusta, sytyttää tupakin kämmentensä suojuissa.

– Hevoosenki ne vei sotahan, Antero sanoo ja puhalttaa savua kesäiltaan. – Ja traktorin.

Äitee katselee pääskysiä, jotka tekevät taivaalle laajoja kaaria.

– Kyllä me hetki pärjätähän vähemmilläki hevoosvoimilla, äitee sanoo. – Sisulla ja rakkaurella on sellane luanto, jotta kun niitä jakaa, saa ittekki lisää.

Äiteen nauru kuuluu huussipolulle saakka. Hetkeen sekään ei pelkää. On vielä kesä, ehkä sota tosiaan loppuisi kohta.

Palaan polulta karjapihalle, hiekka sorahtaa kengänpohjaa vasten ja äkkiä äiti säpsähtää. Se huomaa minut ja kessunpätkän sormiensä välissä. Äiti katsoo kohti, ei puhu mitään. Ojentaa tupakan Anterolle.

– Emmä piittaa, se sanoo. Tuhkaa karisee portaille. Hyppään muutamalla askeleella niiden ohi ja katoan kamariini. Ehtisin vielä kirjoittaa Johannekselle ennen unta.

Piirtelen paperille ohuita unelmia, kirjoitan Johanneksen kanssa mutkaiselle tielle, heinät tuoksumaan pientareille. Heinäsirkat virittämään iltaa. Kirjoitan Johannekselle rämisevän polkupyörän, eväskorin tarakalle, pullollisen viinimarjamehua ja reikäleivät. Kaksi nisuusikaa Irman kaupalta.

Kun talo on hiljennyt yöksi, yritän ajatella viltin alla suloisia. Mutta painajaiset puskevat kuvitelmistani läpi. Sotilaat tallovat eväsleivät jalkoihinsa.

Suomen armeija marssii loppumattomana virtana kohti Karjalaa. Sadat tuhannet vakavilmeiset miehet kiväärit olallaan. Toivo ja Taisto ovat jääneet muista jälkeen, pojat kompuroivat puunjuuriin eivätkä pääse eteenpäin, armeija marssii heidän ohitse. Sitten tulee hiljaista. Vihollisen äänettömät tarkk'ampujat honkaiden varjoissa.

Herään sydän kurkussa ja yritän ajatella kaiken järjestykseen.

Olen varma, että Toivo kulkee Taiston edellä, katsoo tarkasti joka suuntaan, vartioi veljen askelia tarkemmin kuin omiaan. En tunne sitä metsää, jonka suojissa veljet piilottelevat. Vieraiden puiden lomasta hiipii taas pelko.

Ehkä siellä on paljasta hongikkkoa, avaraa kangasta, jossa pojat kulkevat suojattomina kuin jänikset. Eivät ne ehdi piiloon tai pakoon. Vihollisen luoti on ajatusta nopeampi.

Ajatus ratkeaa keskeltä, kun alakerrasta kuuluu mumman karheaa yskimistä. Arvaan kyllä mitä se sanoisi, jos tietäisi, että valvon vielä. *Tuumaat päivällä sitte, jos töiren välis on ylimääräistä aikaa.*

On pakko puristaa silmät tiukemmin kiinni ja ajatella kesää eikä sotaa ollenkaan. Ensi kesänä on rauha, askeleet kevyet ja vapaat. Kuvittelen viipyilevän illan ja kesäyön suloisin tuoksun. Kuvittelen Johanneksen kulkemaan vierelleni. Sen kasvoilla on hauska ilme, melkein kuin hymy. Kuvittelen maantien loppumattoman mitan, ajan katoamaan metsänrantaan. Haparoivat sanat ja arat ajatukset.

Minä ajattelen suloisia neljäntienristeykseen asti. Sitten Johannes pysähtyy ja on sanomaisillaan jotakin kaunista, muttei aivan uskalla.

Aamuyöllä kuvittelen vihkkivalan.

Polkupyörä kitisee tai tuvan sarana. Joku kaataa kannusta vettä pataan tai Orisbergin järven pinta solisee ihanasti, kun me sukellamme juhannuslämpimään veteen.

Uni särähtää rikki, kun äitee komauttaa tuvassa kauhaa puurokulhoa vasten. Se on herännyt ennen minua, sytyttänyt tulet hellanpesään. Unessa on ollut juhannus, päivä kellahtanut selälleen ja keskiyön valossa me olemme tanssineet. Johannes ja minä keskiyön valossa! Uni kiihdyttää hengitystä vielä arkihametta pukiessakin. Väristys kulkee ihoa pitkin, ajatus Johanneksen kädestä minun selkääni vasten.

Lypsyllä maailma asettuu paikoilleen. On lehmä ja lehmän leveä kylki. Lempeän lämmin lehmänkarva, jota vasten painaa otsansa. Silloin hengitys tasaantuu. Taputtelen lehmän kylkeä, heruttelen maitoa ämpäriin. Makea tuoksu tarttuu käsiini ja hetkeksi unohdun ajatuksiini.

Komeat silmät sillä oli ja helposti poskille hyppäävä hymy. Jokohan se kohta taas kirjoittaa. Kaupalla ne puhuu, että sotapojilla on kiirus kihiloohin, jotta olis jotaki orotettavaa. Ehkä se sanoo jo jotakin suloisia.

Ote utareesta lipeää ja roiskautan maitoa käsilleni. Pirskatti, kun haaveet aina tahrivat arjen. Toivottavasti mumma ei nähnyt. Pyyhkäisen kättä essun kulmaan. Näki se silti. Aina se näkee.

– Mikäs sun ajatuksia viiraa, ku ei tyä käres pysy?

Puraisen poskea, etten punastuisi ja punastun kumminkin. Yritän sanoa jotakin puolustukseksi, mutta mumma tuhahtaa ennen kuin saan sommiteltua sanani valmiiksi. Lehmä kääntää hitaasti päätään ja toljottaa kohti.